

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi
Doktori Iskola

**Becsület csorbításának vizsgálata a tényállásszerű és jogellenességet
nélkülöző cselekmények körében
- különös tekintettel az alkotmányos követelmények érvényesülésére**

Doktori értekezés tézisei

dr. Gyulay Dániel

Témavezető: Dr. MOLNÁR Gábor Miklós, egyetemi adjunktus

Kézirat lezárásának dátuma: 2022.02.27.

Budapest

2022.

Tartalomjegyzék

I.	A kitűzött kutatás feladatának összefoglalása	2
II.	A kutatás során elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei	4
1.	Kutatás során elvégzett vizsgálatok és elemzések rövid leírása	4
2.	Feldolgozás módszerei.....	6
III.	A tudományos eredmények összefoglalása, illetve hasznosítási lehetőségei ...	8
IV.	Az értekezés témaköréből készült publikációs jegyzék	17

I. A kitűzött kutatás feladatának összefoglalása

A rágalmazás és becsületsértés deliktumának törvényi tényállása az 1961. évi V. törvény hatálybalépésétől kezdődően tartalmazza a „becsület csorbítására alkalmas” tényállási elemet. Annak megítélésére azonban, hogy mely megnyilvánulások tekinthetők becsület csorbítására alkalmasnak, az 1961. évi Btk. hatályba lépése óta számos jogforrás hatással volt. Jogtörténeti szempontból mégis a rendszerváltás környékén lezajlott alkotmányos forradalom, és az 1989-ben felállított Alkotmánybíróság alapjogokat értelmező döntései gyakorolták a legnagyobb hatást a megnyilatkozások jogellenességének megítélésére.

Az Alkotmány 1989. évi XXXI. törvény által 1989. október 23. napján hatályba léptetett módosítása deklarálta a rágalmazás és becsületsértés által védett érték alapjogi magját, az emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jogot. Ezen alapjogok, illetve az azokkal konkuráló véleménynyilvánítás szabadságához való jog értelmének kibontásával az Alkotmánybíróság a doktori értekezés által vizsgált két bűncselekmény jogellenességére hatást gyakorló újabb és újabb alkotmányos követelményeket fogalmazott meg. Az alapjog korlátozásának ún. *szükségesség-arányosság* tesztjét a testület már viszonylag korai gyakorlatában, a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában kimunkálta. A hivatkozott doktrína azonban az Alaptörvény hatályba lépéséig csupán az Alkotmánybíróság *erga omnes* hatályú értelmezéseként működött.

A védett jogi tárgyat és a passzív alanyok körét legnagyobb mértékben mégis a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat befolyásolta. E határozat az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) gyakorlatának megfelelően¹ alkotmányellenesnek mondta ki, és közzétételének napjával megsemmisítette az 1978. évi IV. törvény 232. §-ában determinált – és az 1961. évi V. törvény hatálybalépésétől kezdődően a magyar joggyakorlat részét képező² – *hatóság vagy hivatalos személy megsértése* tényállását. Az érintett döntéstől kezdődően a véleménynyilvánítási szabadság határa valamennyi közéleti párbeszéd esetén megváltozott, a rágalmazás és becsületsértés passzív alanyi köre pedig egy több, mint három évtizede alkalmazott szabályozást megújítva bővült ki.

¹ Az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Lingens kontra Ausztria* ügyben rámutatott arra, hogy a politikai vita szabadsága a demokratikus társadalom alappillére, mely révén a közszereplő politikusok túrési kötelezettsége tágabb az ilyen státusszal nem rendelkező személyeknél. (*Lingens v. Austria*, no. 9815/82. 1986. július 8. ítélet, 42. bek.) A Bíróság később e politikusokra vonatkozó tágabb túrési kötelezettséget determináló következtetését erősítette meg többek közt az *Oberschlick kontra Ausztria* ügyben. (*Oberschlick v. Austria*, 11662/85. 1991. május 23. ítélet, 59. bek.)

² 1961. évi V. törvény 158-159. §

A határozat előzményét illetően szükséges kiemelni, hogy az 1993. évi XVII. törvény 52. §-a módosította az akkor hatályos Btk. 232. §-át, átalakítva ezzel az elkövetési magatartások körét, illetve megemelve az alkalmazott büntetési tételt. Nem sokkal a módosítás után azonban az 1993. évi XXXI. törvény kihirdette az Emberi Jogok Európai Egyezményét,³ valamint kötelezőnek ismerte el az EJEB joghatóságát az Egyezménynek, illetve kiegészítő jegyzőkönyveinek értelmezésével és alkalmazásával összefüggő minden ügyel kapcsolatban.⁴ Az Egyezményhez csatlakozás megerősítette az Alkotmánybíróságnak az EJEB döntései, illetve a hazai alapjogi gyakorlat közötti összhang létrehozását érintő célját, mely az 1978. évi IV. törvény 232. §-ában rögzített hatóság vagy hivatalos személy megsértése tényállás alkotmányellenessé minősítéséhez vezetett. Amint azt a tényállások alkotmányos aggálya kapcsán az AB határozat is megfogalmazta,

„- a közhatalom gyakorlóinak sérelmére elkövetett rágalmozást és becsületsértést a más személyek sérelmére elkövetett cselekményekkel azonosan széles körben bünteti és ez nyilvánvalóan ellentétes az Európai Emberi Jogi Bíróság állandó gyakorlatában kifejezésre jutó elvekkel;

- a közügyekben büntetni rendeli az értékítéletet kifejező véleménynyilvánítást, ami az alkotmányos alapjog szükségtelen és aránytalan korlátozása;

- a tényközlés tekintetében nem különböztet való és valótlan, ezen belül pedig a tudatosan hamis, illetve a hivatásból, foglalkozásból adódó szabályok megsértése miatt gondatlanságból valótlan tényállítások között, holott a véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi eszközökkel csak utóbbiak esetében korlátozható alkotmányosan.”⁵

A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat nyomán a rágalmozás és becsületsértés társadalomra veszélyességet érintő bírói gyakorlata átalakult, azonban a tényállásszerűség körében a becsület csorbítására alkalmasság megítélése során a bíróságok továbbra sem alapjogi viszonyban vizsgálták a megnyilvánulásokat.⁶ Az így kialakuló kettősség – mely a

³ Az Emberi Jogok Európai Egyezményét az 1993. évi XXXI. törvény 5. §-ában meghatározott időponttól kell alkalmazni.

⁴ 1993. évi XXXI. törvény 3. § b) pont

⁵ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994. 219., 228.

⁶ BH 2013.8.204

tényállásszerű becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások, illetve védett jogi tárgyat képező becsület és társadalmi megbecsülés meghatározásában jelenik meg – a jogirodalom és a joggyakorlat számára is releváns kérdéseket vet fel. Miként doktori értekezésem célja a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyának, illetve tényállásának dogmatikai és gyakorlati szempontú vizsgálata, a kutatás feladatának tekintetem a két deliktum védett jogi tárgyának meghatározását (illetve alapjogi háttérének ismertetését), a tényállásszerű és társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekmények determinálását, az alkotmányos követelmények ezekre gyakorolt jogirodalmi és joggyakorlati hatását. Az így megállapított feladatok szükségszerűen indukálták a rágalmazás és becsületsértés polgári jogi jóhírnévhez való joggal és becsülethez való joggal történő összehasonlítását, illetve a sértettek számára kedvezőbb eredményt biztosító eljárás meghatározását. Az érintett bűncselekmények dogmatikai vizsgálatát a Kúria 4/2014. BJE határozatának a verbális bűncselekményekkel szembeni jogos védelem megengedhetősége kérdésében alkotott korlátot érintő állásfoglalás teszi teljessé. E kérdéskör kapcsán az alkotmányos követelmények figyelembevételét elengedhetetlennek tartottam.

II. A kutatás során elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

1. Kutatás során elvégzett vizsgálatok és elemzések rövid leírása

A dolgozat első részében a rágalmazás és becsületsértés jogtörténeti fejlődését végig vezetve, az első kodifikált büntető törvénykönyvünkötől az alkotmányos forradalomig ismertetem a két deliktum lényegi átalakulását. Az értekezés szempontjából különösképp a Btá. által magyar jogrendszerbe illesztett társadalomra veszélyesség jogintézménye, az 1961. évi V. törvény által újraalkotott törvényi tényállás és a „becsület csorbítására alkalmas” tényállási elem, valamint a rendszerváltás környékén lezajlott ún. alkotmányos forradalom érdemel kiemelés. Ezek rövid elemzését már az első fejezetben elvégeztem, azok relevanciája azonban a disszertáció során több alkalommal visszaköszön.

Következő szerkezeti egységben a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyat vizsgáltam, melynek során az alkotmányos szempontokra kiemelt figyelmet fordítottam. A dolgozat ezen részében helyet kaptak a védett jogi tárgy által oltalomba részesített

alapjogok, és az azzal konkuráló véleménynyilvánítás szabadságához való jog rövid bemutatása, illetve néhány hazai vonatkozású EJEB döntés ismertetése. A dolgozat második fejezetében a vizsgált bűncselekmények védett jogi tárgyát meghatározó jogirodalmi megközelítések bemutatását követően kritikai észrevételeimet fejtettem ki, illetve alkotmánykonform módon determináltam a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyát.

Az értekezés IV. fejezetében kutatott deliktumok elkövetési magatartását a becsület csorbítására alkalmasság kérdésére különös hangsúlyt fektetve ismertettem. E kérdés kapcsán a szükségesség-arányosság tesztjének érvényesülését vizsgálva, a bírói gyakorlat mélyre ható elemzést folytattam le, illetve a szitkozódások és szidalmazások megítélésére vonatkozó gyakorlatot taglaltam az alkotmányos követelmények szempontjából.

A dolgozat leghosszabb szerkezeti egységét a becsület csorbítására objektíve alkalmas megnyilvánulások jogellenességének vizsgálata képezi. A kérdéskör ismertetése során a Csemegi-kódexre visszavezethető alapokkal rendelkező jogellenességet kizáró okok mellett, a későbbi jogfejlődés során kibontott, és idővel a bírói gyakorlat részévé vált – kifejezetten e két deliktumhoz kapcsolódó – társadalomra veszélyességet kizáró okot, illetve a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat hatását mutattam be. Ez utóbbi kapcsán a szerkezeti egységben az Alkotmánybíróság határozatait és az EJEB döntéseit is felhasználva vizsgáltam a közügyet érintő megnyilvánulásokat. Elméleti szempontból érdekes kérdést jelentett az ugyancsak ezen egység részét képező hatósági eljárásban kifejtett megnyilvánulások társadalomra veszélyességet nélkülöző voltának dogmatikai indoka, melynek során az eltérő jogirodalmi álláspontokat is górcső alá vettem.

Következő két fejezetben a véleményszabadság büntető- és polgári jogi korlátjának összehasonlítása során a rágalmazás és becsületsértés deliktumát vettem össze polgári jogi párjukkal, valamint a szubszidiárius becsületsértés szabálysértését kutattam. Előbbi kapcsán a gyalázkodások két jogági megítélését, utóbbi vonatkozásában pedig az indulatok megítélésére vonatkozó jogalkalmazói döntéseket elemeztem mélyrehatóan.

A kutatási téma kapcsán kihagyhatatlan témakör a verbális bűncselekményekkel szembeni jogos védelem, melynek korlátjára vonatkozó következtetést a Kúria a 4/2014. BJE határozatában fogalmazott meg. A dolgozat ezen részében a jogos védelem intézményét, és annak alkotmányos követelményeit tanulmányoztam, illetve fogalmaztam meg a kérdést érintő következtetéseimet.

Végül a disszertáció záró részében konklúzióm kifejtése mellett, a jogrendszer koherenciájának elősegítése érdekében fogalmaztam meg a jogalkalmazók és a jogalkotók számára javaslataimat.

2. Feldolgozás módszerei

Jogtörténeti vizsgálat

A védett jogi tárgyat és a tényállásszerűséget érintő következtetésem elengedhetlenné tették kutatásom jogtörténeti szempontú megközelítését. Dolgozatomban a Csemegi-kódexig visszanyúlva, valamennyi lényeges törvényi szabályozást megjelenítettem, ezen törvényekkel kapcsolatos szükséges jogirodalmi megállapításokat, bírói döntéseket ismertettem.

Dogmatikai elemzés

A dolgozat témája több dogmatikai kérdés elemzését is szükségessé tett. Pusztán példalázó jelleggel kiemelve, értekezésemben a védett jogi tárgynak, a tény fogalmának, a becsületsértés szabálysértési és büntetőjogi alakzata közötti különbségnek, illetve a hatósági eljárásban kifejtett megnyilvánulások társadalomra veszélyességet nélkülöző voltának elméleti elemzése elengedhetetlen volt.

Alkotmánybírósági határozatok alkalmazása

A rágalmas és becsületsértés alkotmányos alapjai nélkülözhetlenné tették a releváns Alkotmánybírósági határozatot felhasználását és rövid ismertetését. Az értekezés során törekedtem a témakört érintő legfontosabb AB határozatok feldolgozására, illetve az azokkal kapcsolatos büntetőjogi szempontú kritikai észrevételek megfogalmazására. A kutatás során kiemelt figyelmet fordítottam arra, hogy a testületnek a korai gyakorlata során, illetve a közelmúltban hozott döntéseit egyaránt felhasználjam. A testület határozatait elsősorban a védett jogi tárgy, a büntetőbíróság társadalomra veszélyességet nélkülöző gyakorlatát érintő kritika és a közügyet érintő elemzés kapcsán tanulmányoztam.

A bírói gyakorlat vizsgálata

A disszertáció elkészítése kapcsán végzett kutatás meghatározó részét képezte a bírói gyakorlat elemzése. Amint arra a jogtörténeti vizsgálat során is utaltam, álláspontom kialakításához a Btá. és az 1961. évi V. törvény hatálya alatt született határozatok feldolgozására is sort kerítettem. A megalapozott konklúzió megfogalmazásához számos bíróság első-, másod-, harmadfokú és felülvizsgálati eljárásban hozott határozatát több kérdéskör kapcsán is elemeztem. A kutatás témája okán a büntetőjogi gyakorlat mellett a polgári jogi és szabálysértési döntések áttekintésére is szükség volt. A szabálysértési bíróságok végzéseinek feldolgozása néhány bíróság megkeresését indokolta. Az értekezés elkészítéséhez feldolgoztam a Pesti Központi Kerületi Bíróság, a Gödöllői Járásbíróság és az Egri Járásbíróság becsületsértés szabálysértését érintő végzéseit. Ezúton is külön köszönöm a Fővárosi Törvényszék Elnökének, a Budapest Környéki Törvényszék Elnökének, illetve az Egri Törvényszék Elnökének, hogy kutatási kérelmemnek helyt adva, biztosították a szabálysértési ügyek feldolgozását.

Interdiszciplinális megközelítés

A rágalmazás és becsületsértés deliktumának lehető legteljesebb ismertetése más jogágak követelményeinek figyelembevételét is szükségessé tette. Mindenekelőtt kiemelem, hogy a disszertáció valamennyi része foglalkozik az alkotmányos követelményekkel. Az értekezés egyik célja a jogrendszer koherenciájának kialakítása, illetve a vizsgált két bűncselekmény alkotmányos követelményeknek megfelelő értelmezése volt. Az alkotmányjogi kérdések mellett külön fejezetet szántam a rágalmazás és becsületsértés polgári jogi tényálláspárjaikkal történő összehasonlítására, illetve a becsületsértés szabálysértésére, melyek bírói gyakorlata mellett a vonatkozó kérdések jogirodalmát is feldolgoztam.

Jogösszehasonlítás

A jogösszehasonlítás kapcsán az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatát kétféle módon ismertettem. Figyelemmel arra, hogy az EJEB gyakorlatának bemutatásával már számos szerző foglalkozott, ezért annak részletes kifejtését nem tartottam szükségesnek. Mindazonáltal, miután az emberi méltósághoz való jog, illetve jó hírnévhez való jog

véleménynyilvánítás szabadságával történő konkurálása teszi szükségessé a büntetőjogi oltalmat, a kevésbé feldolgozott, Magyarországgal szemben indított eljárások közül ismertettem néhány döntést, illetve megfogalmaztam az érintett időszakra vonatkozó konklúziómat. E fejezet mellett az EJEB döntéseket jogösszehasonlítás céljából a büntetőbíróság és az Alkotmánybíróság gyakorlatával történő összevetés céljából vizsgáltam és hivatkoztam.

III. A tudományos eredmények összefoglalása, illetve hasznosítási lehetőségei

Doktori értekezésemben hatályos jogunk alkotmányos követelményeinek ismeretében tűztem ki célul a rágalmazás és becsületsértés tényállásszerű, ugyanakkor társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekményeinek vizsgálatát. Büntetőbírósági gyakorlatunkat ismerve, a jogalkalmazó társadalomra veszélyesség hiányában zárja ki

1. a foglalkozás gyakorlásából eredő jogok és kötelezettség teljesítése során, azzal összefüggésben, szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes vélemények,
2. a hatóságok előtt folyamatban lévő eljárásokban az ügyfél által, az őt megillető jogok keretei között, az ügy tisztázása érdekében szükségtelen gyalázkodástól, becsmérléstől mentes nyilatkozatok és tényállítások, valamint
3. a közéleti viták körében kifejtett megnyilvánulások büntetendőségét.

Kérdésként merül fel azonban, hogy jogtörténeti szempontból hogyan fejlődött ki hatályos jogunk ezen társadalomra veszélyesség szempontjából aránytalanul eltolódott gyakorlata.

A Csemegi-kódex és az 1914. évi XLI. törvénycikk rágalmazás és becsületsértés bűncselekményeinek mai szemmel rendkívül részletesnek mondható törvényi szabályozását az 1961. évi V. törvény alakította át, új *terminus technicus*ként létrehozva a „becsület csorbítására alkalmas” tényállási elemet. Az új kifejezéssel a jogalkotó a rágalmazás és becsületsértés tényállásának összekapcsolása mellett, a törvényi definiálás egyszerűsítésére is törekedett.⁷ A miniszteri indokolásból következtetni lehet továbbá a

⁷ Igazságügyi Minisztérium: *Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve*. Második kiadás Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 453.

törvényjavaslat becsület és a becsület csorbítására alkalmas fogalmat összekötő céljára.⁸ E ponton törvényi előzményként röviden utalni kell a Btá. által hatályba léptetett társadalomra veszélyesség jogintézményére. Az 1961. évi Btk. módosítása ugyanis e jogintézmény útján tette lehetővé a törvényi tényállás új formáját, mellőzve ezzel a Csemegi-kódexig visszanyúló szabályozási alappal rendelkező, hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tett megnyilvánulás büntetendőséget kizáró voltának törvényi deklarációját. Azáltal ugyanis, hogy törvényi szabályozás nélkül már a miniszteri indoklás is jogellenesség hiányában rendelte kizárni a fent megjelölt cselekmény büntetendősét,⁹ akaratlanul is elválasztotta egymástól az újonnan összekötni tervezett – tényállásban és védett jogi tárgyban szereplő – fogalmat. Tekintettel továbbá arra, hogy a bíróság az új törvényi tényállás megalkotásáig is jogellenesség hiányában zárta ki a kötelesség teljesítése során elkövetett rágalmozás büntetendőségét¹⁰ – miután a miniszteri indoklás, illetve a törvény e kizáró okról nem rendelkezett –, a jogalkalmazói gyakorlat e büntetendőséget kizáró gyakorlatán nem változtatott.¹¹

A kérdéskör valódi dogmatikai jelentősége azonban a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat nyomán jelentkezett. E határozatában ugyanis az Alkotmánybíróság annak megfogalmazásával, hogy a közhivatalok és a közhivatalt vállaló személyek, illetve a közéleti szereplők becsületének védelme kevésbé korlátozhatja a véleménynyilvánítás szabadságát, mint a magánszemélyek becsületének oltalma,¹² a joggyakorlat átalakítására kényszerítette a büntetőbíróságokat. Ahelyett azonban, hogy a bírói gyakorlat saját gyakorlatának megreformálásával összekapcsolta volna a tényállásszerű és a védett jogi tárgyat megtestesítő becsület fogalmat – a büntetőjog célját megkérdőjelezhető módon – a társadalomra veszélyességet kizáró okokat bővítette ki a közéleti viták körében kifejtett megnyilvánulásokkal.¹³

Jogtörténeti fejlődésünk utolsó állomásaként nevesíthető alkotmányos forradalom jelentős hatást gyakorolt a rágalmozás és becsületsértés védett jogi tárgyára. Az

⁸ Uo.

⁹ Igazságügyi Minisztérium: Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. Második kiadás Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 454.

¹⁰ BH 1955.11.1070

¹¹ BH 1966.5.4857

¹² 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219., 231.

¹³ BH 2013.8.204; EH 2019.01.B2; EH 2019.02.B3; BH 2020.4.96

Alkotmány értelmezésére hivatott Alkotmánybíróság¹⁴ a fent nevesített 36/1994. (VI. 24.) AB határozaton túl, a doktori értekezés témáját képező két deliktum védett értékére vonatkozó számos *erga omnes* hatályú döntést hozott. A jogrendszer hierarchiájából adódóan, a büntetőjog szabályainak összhangban kell állnia az Alkotmánnyal – később Alaptörvénnyel –, illetve az annak értelmezését végző Alkotmánybíróság határozataival. Az így kifejtett elvárásokból eredően, a rágalmazás és becsületsértés deliktumainak is konszenzusban kell lennie az alkotmányos követelményekkel, máskülönben az alaptörvény-ellenes tényállást Alkotmánybíróságnak részben vagy egészben meg kellett volna semmisítenie.¹⁵

A rágalmazás és becsületsértés bűncselekményének szabályozása az emberi méltósághoz és a jó hírnévhez való jognak a véleménynyilvánítás szabadságához való joggal történő szükségszerű konkurálásból – így az alapjogok ütközéséből – ered. Az így megfogalmazott következtetés alapján, – vitatva azokat az álláspontokat, melyek szerint a vizsgált deliktumok védett jogi tárgyát az emberi méltóság képezné – oltalmazott jogi tárgyként az emberi méltósághoz való jognak és a jó hírnévhez való jognak a véleménynyilvánítási szabadság és általános cselekvési szabadság érdekében szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott része által védett érték definiálható. A vizsgált deliktumok jogi tárgyának meghatározása során az emberi méltósághoz való jogot általános személyiségi jogi dimenziójában szükséges értelmeznünk. A rágalmazás és becsületsértés bűncselekménye ugyanis nem minden véleménynyilvánítással és cselekvéssel szemben nyújt oltalmat, ekként annak abszolút határt megtestesítő,¹⁶ sérthetetlen dimenziója a keresett érték definiálására alkalmatlan. Az így korlátozott emberi méltósághoz való jog és jó hírnévhez való jog védett értékét nevezzük becsületnek, mely a becsületsértés védett jogi tárgyát képezi. Annak okán azonban, hogy – a becsületsértéssel szemben – a rágalmazás csupán a „más előtt” történő elkövetés esetén biztosít büntetőjogi oltalmat, e deliktum kapcsán indokoltnak tartom a jogtárgy – becsületen belüli – további szűkítését. Az így kifejtett összegzésnek megfelelően,

¹⁴ 1989. évi XXXII. törvény 1. § g) pont

¹⁵ 2011. évi CLI. törvény 41. § (1)

¹⁶ Balogh Zsolt összegzése szerint, az emberi méltóság az ember jogi státuszát megalapozó jogcsoport – miként az az emberi minőség része – korlátozhatatlan. (Balogh Zsolt: Alapvető jogok és kötelességek. Alapjogok korlátozása. In: (szerk: Drinóczi Tímea és Jakab András: Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011. I. Pázmány Press Budapest-Pécs 2013. 138.)

álláspontom szerint a rágalmazás jogi tárgya a *társadalmi megbecsülést*, míg a becsületsértése a *becsületet* oltalmazza.

A doktori értekezés gerincét képező becsület csorbítására alkalmas, ugyanakkor a társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekményekkel kapcsolatos fő tézisemre már a jogtörténeti részben utaltam. Jelenleg hatályos joggyakorlatunkban kétséget kizáróan tükröződik, hogy a tényállásban nevesített becsült, illetve a védett jogi tárgyat képező becsület fogalma elvált egymástól.¹⁷ E konklúzió kapcsán indokoltnak tartottam a bírói gyakorlat abból a szempontból is megvizsgálni, hogy az alkotmányos követelmények mennyire jelennek meg a tényállásszerűség körében. A bírói döntések tüzetes átvizsgálását követően kijelenthetem, hogy a jogalkalmazók büntetőjogi határozataik túlnyomó többségében nem hivatkoztak az alapjog-korlátozás szükséges vagy arányos voltára, az alapjog-korlátozási teszt elvégzésére (legalábbis annak levezetésére) pedig a tényállásszerűség keretében kifejezetten nem kerül sor. E megállapítás összhangban áll a Kúria BH 2013.8.204 számú bírósági határozatával, mely indokolásában megfogalmazta, hogy „A tényállítás (híresztelés stb.) törvényi tényállás szerinti fogalmának megvalósulása szempontjából az adott megnyilatkozás önmagában, s nem pedig alapjogi viszonyban vizsgálendő”. E felismeréssel visszacsatolható az a korábban ismertett következtetés, hogy a rágalmazás és becsületsértés tényállásában és védett jogi tárgyában megjelenő becsületfogalom elvált egymástól.

A tényállásszerűség így meghatározott alapjogi értelmezést nélkülöző volta – a korábban már említett büntetőjogi célon túlmenően – felveti annak problematikáját, hogy a jogalkalmazó az alkotmányos követelmények tényállásszerűség keretében történő negligálásával, a vádlott javára kitágítja a véleménynyilvánítás szabadságának arányos határát, büntetlenül hagyva ezzel az egyébként jogellenes cselekményeket.

A társadalomra veszélyességet kizáró bírói gyakorlat kapcsán figyelmet fordítottam a hatósági eljárásban kifejtett megnyilvánulások társadalomra veszélyességet nélkülöző voltának dogmatikai indokaira. E témakört érintően fellelhető jogirodalmi álláspontok megvizsgálását követően, álláspontom szerint nem a hivatásbeli jogok gyakorlásából és kötelezettségek teljesítéséből eredő büntetendőséget kizáró ok, hanem – a feljelentő, a tanú vagy a peres felek büntetendőségéhez hasonlóan – a jogszabály engedélye zárja ki:

¹⁷ Pl.: BH 2013.8.204; EH 2019.01.B2; EH 2019.02.B3; BH 2020.4.96

- a szakértői tevékenység keretében történő tényközlések, ténymegállapítások, illetve
- a peres felek jogi képviselői tényelőadásainak büntetendőségét.

Mindazonáltal korábbi következtetésemre figyelemmel, a tényállásban és a védett jogi tárgyban szereplő becsület fogalomnak összekapcsolása esetén, e konklúzióm irrelevánsá válna, hiszen tényállásszerűség hiányában a büntetendőséget kizáró ok alkalmazása sem válna szükségessé.

A társadalomra veszélyességet nélkülöző megnyilvánulások kapcsán röviden a közéleti viták alkotmányos követelményeire, és ezek fejlődése kapcsán megállapított konklúzióra is szükséges kitérni. Az Alkotmánybíróság által megfogalmazott szempontokat illetően, az alábbiakat szükséges vizsgálni annak megállapításához, hogy az adott megnyilvánulás átlépte-e a véleménynyilvánítás szabadságának határát:

1. A jogalkalmazónak először annak kérdésében kell döntenie, hogy a megnyilvánulás közügyekben való megszólalásnak minősül-e.
2. Második lépésben annak vizsgálata szükséges, hogy a közlés értékítéletnek vagy tényállításnak minősül-e.
3. Végezetül a bíróságok feladata annak meghatározása, hogy az adott véleménynyilvánítás az érintett személy becsületét vagy jó hírnevét sértette-e.¹⁸

A Kutatási témát érintő büntető- és polgári jogi tényállások összehasonlítása kapcsán arra kerestem a választ, hogy az emberi méltósághoz való jogát és jó hírnévhez való jogát sértett személyeknek, a büntetőjogi vagy polgári jogi szabályozás biztosít kedvezőbb igényérvényesítési lehetőséget. A felvetés alapját a büntető- és polgári jogi tényállások hasonlósága képezte, melyeknek azonos alkotmányos alapjai ellenére, szabályozásukban és bírói gyakorlatukban több eltérés is fellelhető. A két jogág tényállásai közötti különbség megállapításához elsődlegesen a védett értékekből kell kiindulni. Míg a polgári jogi jóhírnévhez való jog a valós tényeken alapuló társadalmi megítélést oltalmazza, addig e tényállás büntetőjogi párjaként a rágalmozás a passzív alany jó hírnevének megfelelő társadalmi képet részesíti védelemben. A rágalmozás deliktuma a

¹⁸ 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, Indokolás [30]-[33]; 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat, 3048/2020. (III. 2.) AB határozat, Indokolás [28]; Indokolás [21]; 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [35]; 3210/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [36]; 3210/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [37]; 3212/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [37]; 3214/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [28]; 3214/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [29]; 3215/2020. (VI. 19.) AB határozat, Indokolás [29]

valóság bizonyításának révén kerül közelebb az említett polgári jogi tényálláshoz. E jogintézmény a törvényben szabályozott büntetendőséget kizáró okként, a közérdek vagy jogos magánérdek fennállása esetén, büntetlenséget biztosít az egyébként tényállásszerű cselekményeket kifejtő személyek számára. Az így összegzett védett értékek között azonban némi eltérés azonosítható. A polgári jog ugyanis a büntetőjoggal szemben oltalomban részesíti a közérdek, illetve jogos magánérdek hiányában kifejtett tényközléseket. E szűk megnyilvánulási kör azonban felveti annak kérdését, hogy vajon mely jogág szabályozása felel meg a szükségesség-arányosság tesztjének. Figyelemmel ugyanis arra, hogy az alapjog-korlátozás nyomán a korlátozásnak azonosnak kell lennie, az egyik jogág rendszere alkotmányellenes. E probléma feloldása a jogalkotók és jogalkalmazók jövőbeni feladatát képezi.

Az imént nevesített két tényállással szemben, a polgári jogi becsülethez való jog, és a büntetőjogi becsületsértés védett értéke – amennyiben figyelmen kívül hagyjuk a becsületsértés tényekre kiterjedő oltalmát – a természetes személyek tekintetében azonos. Ismételten hivatkozva a büntetőbíróságok kettős becsületfelfogására, a Polgári Törvénykönyvben nevesített becsülethez való jogot a deliktum védett értékét képező becsülettel szükséges összevetni. A két védett érték közötti elsődleges különbség az oltalmazott személyi körben keresendő. Míg a magánjogi gyakorlat csak a természetes személyeket részesíti védelemben,¹⁹ addig a büntetőjogi tényállás passzív alanya természetes személy, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany egyaránt lehet.²⁰ Az így összegzett különbséget követően, az összehasonlítást a természetes személyek körében szükséges folytatni. E személyek vonatkozásában, miként mindkét tényállás az emberi méltósághoz való jog (illetve a jó hírnévhez való jog) számára biztosít oltalmat a véleménynyilvánításokkal szemben, az Alaptörvényben determinált szükségesség-arányosság tesztje okán, az oltalmazott értéknek azonosnak kell lennie. A két jogág adott megnyilatkozásokra vonatkozó gyakorlata ekként a nem

¹⁹ A Fővárosi Törvényszék P.22.098/2012/7. számú határozatában az emberi méltósághoz hasonlítja a becsületet, és ezért kizárja azt, hogy a jogi személyek becsülettel rendelkezzenek. Ezzel a szemben, a Fővárosi Ítéltábla Pf. 21.032/2013/4. számú határozatában – az imént hivatkozott elsőfokú bíróság álláspontjával ellentétesen – kimondta, hogy a becsület a személy társadalmi megítélése és jogi személyeknek is lehet társadalmi megbecsültségük.

A Fővárosi Törvényszék P. 22.098/2012/7. számú határozatához hasonlóan, a Veszprémi Törvényszék is kifejtette P. 20.753/2012/8. számú határozatában, hogy a személyhez fűződő jogok egyes fajtái csak magánszemélyeket illet meg, melyre példaként az emberi méltóságot és a becsületet emeli ki. Hasonló megállapításra jutott többek között a Pécsi Ítéltábla Pf. 20.031/2017/5. és a Budapest Környéki Törvényszék P.20.583/2015/8., illetve P.20.606/2014/7.számú határozatában.

²⁰ BH 1965.11.4643, BH 1993.3.139, Fővárosi Bíróság Bkf.7533/2007/2. számú határozata

megfelelően alkalmazott alapjogi tesztből, illetve a sértő és stilisztikai célt szolgáló kifejezések téves értelmezéséből – az alkotmányos követelmények téves alkalmazásából – eredően térhet el.

Kutatásom során meglepődve tapasztaltam, hogy a jogalkalmazói gyakorlat több határozatában is a védett jogtárgy sérelmének mértéke szempontjából különböztette meg a becsületsértés szabálysértését annak büntetőjogi deliktumától.²¹ A két tényállás közötti különbség azonban nem a védett jogi tárgyban, hanem a tényállási elemekben keresendő. A 2012. évi II. törvény (továbbiakban: Szabs. tv.) 180. §-ában determinált szabálysértés a Btk. 227. § (1) bekezdésének a) és b) pontjában meghatározott tényállási elemeket leszámítva, teljes mértékben megegyezik büntetőjogi párjával, mely a szabálysértési alakzat kiegészítő jellegére enged következtetni. E konstrukció nem egyedi a jogrendszerben. Hasonló szabályozást láthatunk a garázdaság, illetve a magánlaksértés bűncselekménye és szabálysértése esetén egyaránt. E rendszertani értelmezés mellett figyelembe kell venni, hogy a Btk. és a Szabs. tv. azonos fogalmi elemeket használ. Miután meglátásom szerint egy jogi fogalomnak csak egy féle jelentése lehet, a becsület fogalmának és a becsület csorbítására alkalmasságnak egybe kell esnie a büntető- és a szabálysértési jogban. Következtetésemet erősíti meg a joggyakorlatban fellelhető számos döntés, mely a korábban hivatkozott határozatokkal szemben a szabálysértési tényállás szubszidiárius jellege szerint határolta el a becsületsértés bűncselekményét annak szabálysértési alakzatától.²²

A rágalmozás és becsületsértés bűncselekményének áttekintése kapcsán – alapjogi érintettsége miatt – szükségesnek tartottam a két tényállást megvalósító verbális cselekményekkel szembeni jogos védelemre vonatkozó kritika megfogalmazását egyaránt. A 4/2013. BJE határozat a jogos védelem korlátjaként kiemelte, hogy a verbális cselekményekkel szemben a jogintézmény nem alkalmazható. E jogegységi határozatban megállapított következtetés azonban meglátásom szerint alkotmányellenes. Az Alaptörvény hatályba lépésétől kezdődően alapjogként determinálja az önvédelemhez való jogot,²³ illetve *expressis verbis* tartalmazza az Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozatban megfogalmazott szükségesség-arányosság tesztjét. A jogrendszer

²¹ Debreceni Ítéltábla Bhar.147/2011/6., Pécsi Ítéltábla Bhar.84/2014/3., Kúria Bfv.1094/2013/5.; Kúria Bfv.997/2014/7. számú határozata

²² BH+ 2009.6.245, BH+ 2010.2.54, Kúria Bfv.II.853/2011. számú határozata

²³ Alaptörvény V. cikk

hierarchiájából eredően az Alaptörvényben determinált alapjogokat a Kúria értelmezésével nem szűkítheti, mely ellenére a hivatkozott jogegységi határozat a verbális bűncselekmények kapcsán megfogalmazott kizárással az önvédelemhez való jogot alaptörvény-ellenesen korlátozta. Az Alaptörvény V. cikke kimondja ugyanis, hogy mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához, mely megfogalmazás erőszakos cselekményekre vonatkozó megszorítást nem tartalmaz. A Kúria verbális bűncselekményekre vonatkozó megállapítása problémát jelent továbbá az emberi méltósághoz való jog sérelmével szembeni védekezés szempontjából egyaránt. A jogegységi határozat ugyanis kizárta a védekezési lehetőséget az olyan bűncselekmények elkövetése esetén, amelyek véleménynyilvánítás útján az emberi létet meghatározó, emberi méltósághoz való jog érinthetetlen lényegét is támadják. Tekintettel arra, hogy a rágalmozás és becsületsértés esetén – egy folyamatos szidalmazás, szitkozódás során – a befejezettség és bevégeztség elvállhat egymástól, a befejezett, de még nem bevégezett verbális támadás intézettnek tekintendő, ekként az önvédelemhez való jog értelmében, az emberi méltósághoz való jogát sértett személy számára a szükséges védekezés lehetőségének rendelkezésre kell állnia.

A doktori értekezés elsődlegesen a jogalkalmazói gyakorlatra reflektál a jogtörténeti fejlődés és az alkotmányos követelmények ismeretében. Az értekezés eredményeinek hasznosítását ekként főként a joggyakorlat több általam hivatkozott aspektusból történő megreformálása során lehet hasznosítani. Az általam levezetett – társadalomra veszélyességet érintő – új megközelítés egy lassan, több lépcsőben kibontakozott problémát tárt fel. A rágalmozás és becsületsértés deliktumainak alkotmánykonform vizsgálata azonban a szabálysértési joggyakorlatot, valamint a 4/2013. BJE határozat verbális bűncselekmények kapcsán megfogalmazott korlátot érintő kérdéseket is felvetett, melyeknek alkotmányos szempontú vizsgálatát a jogalkalmazók számára is hasznosíthatónak tartom.

Kutatásom eredménye meglátásom szerint azonban a jogirodalom számára is relevanciával bír. Miként arra a dolgozat során több alkalommal is hivatkoztam, a jogirodalom és a bírói gyakorlat a védett jogi tárgyat gyakran nem alkotmánykonform módon értelmezi, melynek újragondolását szükségesnek tartom. Az általam felvetett megközelítés ugyanis álláspontom szerint elősegíti a jogrendszer egységes értelmezését, összekötve ezzel az alkotmányjogi, polgári jogi, büntetőjogi és szabálysértési fogalmakat.

A kifejtettek mellett a disszertáció során kiemelt figyelmet fordítottam a jogalkalmazói gyakorlat döntéseinek feldolgozására, mely révén támpontot kívántam nyújtani a kutatási téma könnyebb áttekintéséhez és hivatkozhatóságához. Az értekezés hetedik fejezetében emellett külön célt kitűzve, a büntető- és a polgári jog biztosította igényérvényesítési lehetőség összevetésével összegeztem a két jogág szabályozását, megkönnyítve ezzel a sértettek választását a jogsérelem érvényesítése kapcsán.

IV. Az értekezés témaköréből készült publikációs jegyzék

- GYULAY Dániel: *Verbális bűncselekményekkel szembeni jogos védelem*. Belügyi Szemle. 2018. 12. szám. 89-97.
- GYULAY Dániel: Az intimitás tiltott határai, avagy a szeméremsértés elhatárolása a szexuális cselekmények fogalmától és a becsületsértés tényállásától. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter (szerk.): *XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Jog és állam 24. szám. (2018) 147-156.
- GYULAY Dániel: *A rágalmazás és becsületsértés jogi tárgya*. Iustum Aequum Salutare. 2019. 1. szám. 129-141.
- GYULAY Dániel: *A becsület és jó hírnév védelme a büntető- és a polgári jogban*. Magyar Jog. 2019. 12. szám. 708-713.
- GYULAY Dániel: *Strasbourg helyesbít, avagy a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülése az Emberi Jogok Európai Bírósága döntéseiben*. Belügyi Szemle 2020. 3. szám 57-72.
- GYULAY Dániel: Gondolatok a becsületsértés szabálysértési alakzatáról. In: BÁNDI, Gyula (szerk.): *A SOKOLDALÚSÁG OKÁN. Doktorandusz tanulmányok a Pázmány jogászképzésének 25. tanévében*. Pázmány Press. Budapest, 2020. 57-68.
- GYULAY Dániel: *Becsület csorbítására alkalmas tényállítások megítélése a hatósági eljárásokban*. Ügyészek lapja. 2020. 1. szám. 31-43.
- GYULAY Dániel: *A közügyet érintő megnyilvánulások büntetőjogi megítélése*. Iustum Aequum Salutare. 2021/3. szám 73-92.
- GYULAY Dániel: *The legal history of the duality of honor concept – with particular regard to constitutional requirements*. Pázmány Law Working Papers Nr. 2021/12.